रुमाल नं. १८
ग्रं. नं. ११३

कथा 3862

रामावेजी कथा

४९०। पु. ११२

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

(1)

वटसावित्रिवकथापुस्तक
येकनाथभट दांडेकर

" Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai. "

(२)

॥श्रीगणेशायनमः आचम्य· गणेशंगुरुंविष्णुंस्मृत्वादेशकालौ॰ एवंगुणविशेषणः
विशिष्टायांशुभतिथौज्येष्ठेत्रयोदश्यादिपर्वांतंदिनत्रयं सावित्रीव्रतमहंकरिष्ये तत्रसा
वित्रीब्रह्माणंसावित्रीसत्यव्रतंच ज्येष्ठशुक्लत्रयोदश्यांसावित्रीब्रह्माणंतारंभरुच्यते व
टाधोगृहेवागोमयेनस्ववर्तुलंमंडलंकृत्वातत्रपीतपृष्टेनपीतचंदनेनवाऽष्टदलंतत्रवंशः
पात्रप्रस्थमात्रवालुकायास्थैकपरिमितसप्तधान्ययुतंपात्रंसंस्थाप्यतत्रस्थयुग्मंयुतासौ
वर्णीमन्मयींरौप्यनिर्मितांवासत्यवद्ब्रह्मराजसहितांसावित्रीसंस्थाप्यपूजयेत याकुंदेंदु
तिष्ठमात्वा ओंकारपूर्वकेदेविवीणापुस्तकधारिणी वेदमातुर्नमस्तुभ्यंअवैधव्यंप्रयच्छमे १
आवाहनं नानारत्नसमायुक्तंकार्तस्वरविभूषितं अनेकशक्तिसंयुक्तंआसनंप्रतिगृ
गृह्यतां आसनं सावित्रीसर्वमांगल्येशिवरूपेजगन्मये नमस्तेब्रह्मरूपिण्ये जगद्धात्रि
नमोस्तुते पाद्यं अर्घ्यंगृहमयादत्तंफलपुष्पयुतंशुभं पुत्रंदेहिसुखंदेहिसौभाग्यंदेहिदेवि

(2A)

पस्तेपेसावित्रीमनसास्मरन् जुहोतिनित्यंवसावित्रिंभक्त्यापरमयापुनः ४ ततस्तुष्टातुसा
वित्रीतयोर्दर्शनमागता: देवींदृष्ट्वाजगद्वंद्यांसावित्रींचनृपोत्तमः ५ प्रणिपत्यसपत्न्या
यापिप्रहृष्टेनांतरात्मना अस्तौषित्सा[illegible]देवीतुष्टोवाचमुवाचच ६ तुष्टाहंतवराजेंद्र
वरंवरयसुंदरं एवमुक्तस्तयाराजाप्रसन्नोवाचतामथ ७ अनपत्योस्म्यहंदेविपुत्रमि
च्छामिशोभनं नान्यमिच्छामिसावित्री[illegible]तस्तिमखिलम् ८ः प्राप्यंयःस्थितिस्त्वत्तः
त्वत्प्रसादात्तदस्तिमे ८ एवमुक्त्वातुसा[illegible]स्फवाचनराधिपं पुत्रस्तेनास्तिराजेंद्रदुहि
तातेनविष्यति ९ कुलद्वयंतुसाराजन्[illegible]तिमामिनी मन्नाम्नाराजशार्दूलतस्यना
मनविष्यति १० इत्युक्त्वातंमुनिश्रेष्ठंराजानंब्राह्मणप्रियं अंतर्धानंगतादेवितुष्टोतीवज
गत्पति ११ ततः कतिपयाहोभिस्तस्यराज्ञीमहीभुजः ससत्वाजायतमुनेपूर्णकालेसुः
खाच्च १२ सावित्र्यातुष्टयादत्तासावित्रिसान्वजातः सासतिवेदगर्भेवकन्याकमलेक्षणाः

Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

४ (3)

चना २३ दृष्ट्वैषामुनिश्रेष्ठश्चंद्ररेखेवखांपरा सावित्रीब्रह्मणोयद्वद्रीश्वरस्येश्वरीयथा २४ तां
दृष्ट्वाहेमगर्भांगींराजाचिंतामुपेयिवान् आचार्योयजमानश्चरूपेणास्याविमोहितः २५
पुत्रीप्रदानकालस्तेनवयाचातिक्रम्यन स्वयंवरयदृष्ट्वातेपतिंगुणसमन्वितं २६ मनःप्रल्हा
दनकरंशीलेनात्मिजनेनच इत्युक्त्वातांसराजेंद्रोरूढ्वामात्यैसमन्वितां २७ विससर्जणंतत्र
यावतिष्ठतिनृपतिः तावत्तत्रसमायातो[illegible]भगवान्नृषिः २८ संपूज्यतसोराज्ञाअर्घ्यपा
द्येनतंमृषिंतिं आसनेतिसुखासीनं[illegible]मनुजा २९ पूजयित्वामुनिंराजाप्रोवा
चेदंमुनीश्वरं नारदाद्यपवित्रोहंदर्शना[illegible]मुनेतव ३० इत्थंवदतिराजेंद्रेतावत्साकमले
क्षणा आश्रमादागतादेवीह्यामात्यसमन्विता ३१ अनिवाद्यपितुःपादौववंदेमुनिस
त्तमं नारदेन्मपिसादृष्ट्वातदाप्रोवाचनृपतिं ३२ कन्येयंवरगर्भेवकिंवरायनयच्छसिव
रयोग्यापिचतुराल्लावण्येनतिलक्षणाः ३३ एवमुक्तस्तदातेनमुनिनांनृपसत्तमः जवा

४

(3A)

चंडोस्येसति ६५ दिनेतितोतुकार्त्तव्यंपारणंगाहनिनोजनं भर्त्तुसहेवनंयातुममाज्ञायय॥
नृपते ६६ नमेतत्रत्नवेज्ञानिनत्रासिहनराधिप इत्युक्त्स्ततदाराजाह्यमत्सेनोनराधिप
६७ उवाचतांवधुसाधुमेतत्कुरुसुमध्यमे नमस्कृत्यततःसाध्वीश्वश्रुश्वशुरयोस्तदा ६८
सहतेनवनंयातासीहशार्दूलमंडितं अवलोकयंतीतत्रारिंतंत्वकालमनीषिणा ६९ वनंत्व
फलितंदृष्ट्वापुष्पितंद्रुमसंकुलं द्रुमाणांत्वमनाणांचनामानित्ववयोपित्व ७० विरूढामपि
पृछंतीययोनैनवनांतरं तत्रगत्वासत्यवानेफलान्यारायमत्वरं ७१ काष्टानिवसमाराययव
बंधत्वासुरंसुरं काष्टान्पाटयतस्तस्यजातशिरसिवेदना ७२ ह्यानिश्चमहतीजातागात्राणा
मपिवेपथुः काष्टत्वारंक्षणंकृत्वावटत्रारवाबलवनं ७३ अवात्पतत्समीपंतुसावित्रीमिदं
रमब्रवीम् वात्रसूतानिष्ठामहतीसिरश्चातिवेदना ७४ कंटकैस्तुद्यतेत्वस्फन्नडिशूलसंमिते
: उत्संगेतवसुश्रोणिस्वापमिष्टामिसुव्रते ७५ तदाज्ञाचतन्मृसुंविशालाक्षीमना

नी प्राप्तंकालंमन्यमानातस्मैनोवोचदुःखितं ७६ सत्यवानपिसुप्तस्तुतदुत्संगेशिरास्तदा[illegible]
वतत्रसमागच्छपुरुषः कृष्णपिंगलः ७७ जाज्वल्यमानोवपुषादर्शयामासतांभामिनी। उः
वाचवाक्यंवाक्यज्ञाकस्त्वंलोकभयंकरः ७८ नाहंस्प्रष्टुंइतुंशक्यानेत्रेणाग्रेणाकेनचि
त् त्वयेच्छसुरूःप्रोवाचतामसोयमकिंकरः ७९ क्षीणायुस्तेवरारोहेभर्ताविमनस्विनी अ
र्हनितुमहंयातः धर्मराजस्यशासनात् ८० नयाम्याज्ञाकृत्तेनेतुतदुत्संगात्पतिस्तव नेष्यदु
विषहंतेजसोदुःराक्रयोस्यहंतव ८१ इतिमत्वापतिमुंचनोचेत्वांगणयाम्यिच इत्युक्त्वाः
तांमहासाध्वीतस्यदेहान्महात्मन ८४ इतिमत्वापतिमुंचनोचेत्वांगणयाम्यिच इत्युक्त्वा
तांमहासाध्वीतस्यदेहान्महात्मन ८५ अंगुष्ठमात्रंपुरुषंरुपंवध्वापाशेनतदःसहं क्विचक
र्षततोवेगागृहीत्वाप्रस्थितःपुरीं ८६ सावित्र्यापितलोयातातायाम्येनानुत्तरोहिणी। निवा
र्यमाणातेनापियमालापतिव्रता ८७ यमोवाच निवर्तस्वमहाभागेत्वंदूरंसमुपागता गच्छ

A joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

(5A) स्वनवतंशीघ्रंकुरुचास्योर्ध्वदैहिकं ८८ एवमुक्तातुसातेनप्रत्युवाचयमंसती नम्रमौन
चेमम्लानिर्भर्तुस्मरणतःकिल ८९ अथकस्मात्वभर्तुर्मिम्लानिस्तत्कुत्रोयम धर्मेणत्वंपा
लयसेधर्मेणत्वत्वंविवर्धसे ९० नाफलंदर्शनंदेवसतामुक्तंकदाचन सतांसप्तपदंमित्र
मितिवेदविदोजगुः ९१ इत्युक्तोवाच संतुष्टस्तेनवाक्येनधर्मराजोयमस्वयं तामुवाचयर
मःप्रीतः स्वस्त्याणोत्कर्षकारणं ९२ जीवदानमृतेसर्वेननामुनात्रपरिरक्षितः तेनका
लेन।तायुश्चभर्तुत्वपतिव्रते ९३ स्मरणान्मस्मरारित्वंत्वत्पतिर्जीवइष्यति सस्मारस्मा
ततःशंभुसंतुष्टोस्यैवरानददौ ९४ [illegible] प्राप्तिंस्वपक्षेभ्यश्वश्रुश्वशुरयोःसदाः राज्यप्र
प्राप्तिंतथाश्वतनजीवितंभर्तुरात्मना ९५ अथेतितद्वचःश्रुत्वानिवृत्तासासुमध्यमा१
प्रदक्षिणंततःकृत्वाधर्मराजंशुचिस्मितं ९६ जगामस्वाश्रमंबालास्वोत्संगेस्यचिर
पुनः कृत्वातस्थौप्रबोधोऽभूदस्यापिस्पर्शनतःक्षणः ९७ तामूचेप्रतिबुद्धोसौतत्क्षणंस्व

८ (5)

प्रवक्ष्ययं तस्यायमस्यसंवादंश्रेयसोरारराधनंवरान् ९८ सुप्तेनैवंमयादृष्टः स्वप्नकांतेह्य
जाधुना श्वोवाच्य अस्तंगतेततः सूर्येद्युमत्सेनोमहीपतिः ९९ पुत्रस्यागमनाकां
क्षीइतश्चेतश्चधावति आश्रमादाश्रमंगच्छन्पुत्रदर्शनकांक्षया २०० आवयोरंध
योर्यष्टिः क्वगतोसिममात्मजाः एवंसविविधंशोकंसपत्नीकोमहीपतिः २०१ चका
रदुःखसंतप्तः पुत्रपुत्रेतिचब्रुवन् अकस्मादेवराजेंद्रशोभवंतंपुत्रमात्मनः २०२ तंदृ
ष्ट्वापरमाश्चर्यंप्राप्तास्तुमुनयोयमुः तमुपर्वतरंवाक्यंमूचुस्तेतापसान्नृप २०२ चक्षुष्प्रा
प्तंत्वयाराजन्सुकृतंमहदच्युत उपस्थितंसहाराजन्शोककर्तुंनचार्हसि २०४ पुत्रेण
सहसंयोगः प्राप्स्यसेसकृदेवहि श्वोवाच्य यावदेवंवदंतेतापसाद्विजसत्तमा २०५ न
मस्कृत्वाद्विजान्सर्वान्मातरंपितरंसखीन् सावित्रीत्वतलस्तेषांववंदेचरणान्सती २०६ मु
नयऊचु किंजानासिसावित्रीकारणंकथयर्णिनि श्वसुरस्यातिदृष्टस्यचक्षुःप्राप्तेवरा

८

(5A)

नने २०७ सावित्र्युवाच नजानामिमुनिश्रेष्ठेवस्तुःप्राप्तेस्यकारणं विस्मृतमेनमतितनकाल
व्यतिक्रमः २०८ सत्यवानुवाच अस्याःप्रभावःसर्वत्रकारणंनचकारणं तत्सर्वंविद्यते।
विप्राःसावित्र्यातपसःफलं २०९ ईश्वरउवाच एवंतुवदतस्तस्यतत्रास्यस्यवतःप्रभो पौ
रास्समागतासर्वेआचरव्युर्नृपतिंहतं २१० येन राज्यंतवहृतंमंत्रिणासोपिमंत्रिणा हतः
सनृपतिंपौराआचरव्युर्नरपुंगवं २११ अभिषिक्तस्यराज्येपुत्रंमंत्रीपुरोहितैः ईश्वरोवाच
सगत्वाराजशार्दूलस्वपुरंजनसंवृतः २१२ पितुःपितामहस्यापियद्राज्यंतदधिष्ठितं सावि
त्रीसत्यवांश्चैवपरांमुदमवापतुः २१३ तनया मास्यपुत्राणांजातंसुकृतशालिनी व्रतस्या
स्यतुमाहात्म्यंतस्याःपितुरजायत २१४ पुत्राणांचशतंलक्षेनतत्पिताविप्रसंनिधौः एतत्ते
कथितंसर्वंव्रतमहात्म्यमुत्तमं २१५ क्षीणायुर्जीवितोभर्ताव्रतस्यास्यप्रभावतः कर्त्तव्यं
सर्वनारीणांसवैधव्यफलप्रदं २१६ सनत्कुमारउवाच विधानब्रूहिदेवेशव्रतस्यास्यविधियं

(६)

बकं क्रियतेविधिनानैनस्त्रियःपुरनिष्कृस्त्न २२७ इत्थोवाच वर्षैकंनियमंकृत्वाएकान्नेकृ
नमानवः नक्ताहारेणवाविप्रहविष्येनजितेंद्रियः २२८ त्रिरात्रंलंघयित्वातुपौर्णमास्यां
दिवाद्विज पूजयित्वावरानारीद्द्वादशर्घ्यनिमितद्वे २२९ सावित्रीप्रमुखविप्रिंवगंधधूपनिः
वेदितैः मिथुनानियथाशक्त्याभोजयेत्वायथासुखं २३० भोजयेयंजमाद्धात्रीमिथुनात्
निमुद्देतवा निर्विघ्नंकुरुमेदेवीकामानेपरिष्कृत्या २३१ नियममंत्रः नद्यांप्रतिदिनंस्नात्वा
त्वाकुर्यान्यग्रोधसेवनं पुनः पुत्रसमाराध्य सर्वीजनसमावृता २३२ कृत्वावंशमये
पात्रेवालुकांप्रस्थसंयुतां तावन्निम्भ्रूंसप्तधान्यपात्रेवंशमयेन्यसेत २३३ वंशपात्रद्वयंत
त्र्वेष्टयेद्वस्त्रवेष्टितेः तस्योपरिन्यसेद्देवीं सावित्रीब्रह्मणासह २३४ हिमरौप्येणवाकु
र्यात्पंधधूपैः प्रपूजयेत घंटांविलंबितंकार्यकाष्ठस्तारंसुसंयुतं २३५ सावित्रीसत्यवांः
श्चैवकार्येरौप्यमयावुभौ पीतंचैवकुमारस्वकृत्वारौप्यमयद्वयं २३६ न्यसेतदखिलं

(6A)

पात्रेपरस्त्राण्यर्चतोन्मुदा हरिद्रारंजितंचैवकंकंगसूत्रंसमर्पयेत २२७ सखीनांकंगसूत्रा
दिसंगमंप्रतिपाद्ये पक्वान्नानिचदेयानिनित्यमेवद्विजोत्तम २२८ महात्म्यमपिसावित्र्याः
श्रोतव्यंमुनिसत्तम पुराणश्रवणंकार्यंसातिनांचरितानिच २२९ पूजायांनित्यमेवह
मंत्रोयंविहितःसदा सावित्रीप्रसावित्री [illegible] ब्रह्मणःप्रिया २३० पूज्यामावाहयेद्दे
वीं द्विजैर्मुनिगणैःसह त्रिसंध्यंद्देवीनूतानां [illegible] रिताजगन्मये २३१ मयास्त्रान्वपूजेयं
प्रतिगृह्णेनमोस्तुते नामःसावित्रिपादौ [illegible] वित्रेचजानुनी २३२ कद्यांकमलपत्राक्षी
उदरस्नूतधारिणी गायत्रीनामकंमेश्विरे [illegible] ब्रह्मणःप्रिया २३४ स्वयंभुवेनमःपादौजा
नुनीविश्वरूपिणे ब्रह्मेतिचकटिःपूज्यानाभोस्विङ्कनमोनमः २३५ उरुःसर्वात्मिनामाद
वेपूज्यानांपतयेनमः कंवहस्तौतुसंपूज्यधात्रेदेवायवैगुरुः २३६ मुखंचतुर्मुखायेतिशि
रःसर्वात्मिनेनमः इत्संगपूजा सावित्रीप्रसावित्रीतंत्रयान्नूताशिशोजने २३७ जगत्रया-

joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

१० (7)

स्थितेदेवीसंध्यात्रह्मस्वरूपिणी त्वयिदेवीत्रिलोकेशात्रेतागौरीत्वमास्वरी ३९ स्थापि
तंसकलंलोकमतोमांपाहिसुंदरी प्रार्थना अथप्रतिमादानमंत्रः सावित्रीब्रह्मणासा
र्द्धरूपमिथुनलक्षणं नमस्तेसततंभूयात्सौभाग्यायुष्यवर्द्धनं संपूज्यपयेदेवीकन्याः
कमलस्थांसंस्थितां एवंदिनत्रयंकृत्वाचतुर्थेहनितोद्विज मिथुनानिचवन्नोद्यानिप्र
ज्यानिनियतंसदा वस्त्रालंकरणैर्गंधैर्धूपैस्तांबूलचंदनैः ४२ कुंकुमालक्तमुखैश्चैवडिकाभिस
मर्चयेत् आचार्यत्वाततथाचार्यंसपत्नीकंसुसंस्कृतं ४२ तस्मैसंकल्प्यएवतत्सकलंसंनिः
वेदयेत् मंत्रेणानेनसावित्रीमाचार्यायनिवेदयेत् ४३ दानमंत्रः सावित्रीजगतांमाता
सावित्रीजगतःपिता मयादत्तातुसावित्रीब्राह्मणःप्रतिगृह्यतां ४४ अवैधव्यंचमेनि
त्यंभूयाजन्मनिषोडश सत्येनसहितापासावित्र्याचचतुष्पतिः ४५ यथाभिलिखि
तंकामंसावित्रीब्रह्मणासह सत्येनसहितांसाचममकामंप्रयच्छतु ४६ नावियोगस्तुः

१०

Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

२ (7A)

एवंचनवैधव्यंकदाचन नचदारिद्य्रमाप्नोतिदेवतायाःप्रसादतः २४७ मृताच्चवसनेल्लोके
ब्रह्मणोभर्तृणासह कियंतत्रकालंसात्वनंगानतेक्तशः २४८ अंतेचजायतेसाध्वीप
तिव्रतपरायणा: ज्येष्ठस्यपौर्णमायानुकर्तव्यंव्रतमुत्तमं २४९ गर्भिणीसूतकान्नक
मुपवासेनवापुनः पौर्णमायानयेनिरसाध्वीसावित्रीपूजनं २५० इतिस्कंदपुराणे
ईश्वरसनत्कुमारसंवादेवटसावित्रीव्रतसंपूर्णं श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥पत्र ॥१२॥

" Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai. "

(४)

वटसावित्रिथ्यांकसमाप्तःपत्र १२७

" Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai. "

मूळ प्रत पाहण्यासाठी संपर्क

इतिहासाचार्य वि.का. राजवाडे संशोधन मंडळ, धुळे
राजवाडे पथ, गल्ली नं. १, धुळे-४२४००१ (महाराष्ट्र)
दूरध्वनी क्रमांक (०२५६२) २३३८४८
Email ID : rajwademandaldhule@gmail.com